

דורשים ועדת חקירה ממלכתית

דליה וירצברג-רופא

כודש שעבר דיברתי בדיון הוועדה לבי"ח קורת המדינה, בעקבות הדו"ח הקשה של מבקר המדינה על מערך האשפוז בבריאות הנפש. בדו"ח נכתב בין היתר, כי "נמצאו תנאי אשפוז הפוגעים באיכות חייהם של המטופלים עד כדי ביזוי ופגיעה בכבודם". אחרי כשבועיים נפגשנו, בעלי, צביאל רופא ואני, עם שופטת בית המשפט העליון בדימוס ונשיאת מועצת העיתונות, דליה דורנר, לשיחה שכסופה היא הביעה נכונות לעמוד בראש ועדת חקירה ממלכתית לעניין זה. ממשרד מבקר המדינה הודיעו ב-7 באוגוסט, שתלונה שהשגנו הועברה לאחר התייעצות משפטית לידי המבקר, ומבית נשיא המדינה, ראובן ריבלין, קיבלנו מכתב מעודד ואף שיחת טלפון, שבה הובע רצון לסייע.

בחינה ראויה חייבת להיות חיזונית ובלתי תלויה, כמו גם בעלת סמכות משפטית, קרי ועדת חקירה ממלכתית. המטרה היא שידוד מערכת יסודי ועמוק במערך האשפוז הפסיכיאטרי, לצורך הבראת המערכת החורגת ושינוי הפרדיגמה שלה, הערכים, המבנה וההתנהלות. המצב הקשה של המערכת גורם לנו להימנע מקבלת טיפול בשעת הצורך, ואף גובה קורבנות בנפש.

מערך האשפוז המוסדי בולע מחצית מהתקציב, אף שהוא נותן מענה רק ל-10% מקרב אנשינו. 90% חיים בקהילה המיובשת למוות מבחינה תקציבית. המצב בישראל כיום הוא אנומליה מוחלטת, במיוחד בהשוואה למדינות מתוקנות. כל המשאבים, הכוחות האקדמיים, מעצבי ההחלטות וקובעי המדיניות, נמצאים בכתי החולים. המוסדות האלה צברו

עוצמה חסרת פרופורציה.

מנהלי בתי החולים מתפקדים כיחידה עי"לית, וממלאים בדרך כלל תפקידים בכירים במשרד הבריאות, אם כראשי שירותי בריאות הנפש, כחברי ועדות הרפורמה או כיועצים לשרים ומנכ"לים – ומגיישים מחויבים לקבוצת ההתייחסות שלהם. השיטה מושפעת מלחצים אישיים וסקטוריאליים. מדובר בניגוד אינטרסים מובנה, המונע מראש כל סיכוי לחרול לשינויים דרסטיים, הנחוצים מאין כמותם.

המצב הקשה של מערכת האשפוז בבריאות הנפש גורם לנו להימנע לעתים מקבלת טיפול, ואף גובה קורבנות

נוצר מצב שבו פורום מנהלי בתי החולים שולט על משרד הבריאות, ולדוגמה הוא הטיל וטו על בקשה של ארגון "בזכות" לקבל נתונים לפי חוק חופש המידע, לצורך חיבור דו"ח על קשירה של חולים. הוא אף מונע את התפתחותו של הסקטור הקהילתי. פתרונות קהילתיים, מעונות יום ובתים מאוונים, דרושים כאוויר לנשימה, ועשויים לחסוך כמחצית מהאשפוזים. ראשת השירות הנוכחית, ד"ר טל ברגמן-לוי, שמינויה הוא יוצא דופן בדפוס הקבוע, ביצעה רגולציה של הבתים המאוונים. אבל קופות החולים לא מממנות אותם אף שעלותם נמוכה יותר מעלות האשפוז. פורום מנהלי בתי החולים הוא גוף ריאקציונרי עם אופוזיציה קטנה.

קל לנצל את חולשת הקבוצה הקטנה שלנו לצד אדישות הציבור לגורלנו, שלה

שותפים כמעט כל חברי הכנסת. בתום שבו עות ארוכים של ניסיונות לגייסם לתמוך ביוזמת ועדת החקירה, מתחשק לי לעתים להטיח ראש בכותל מרוב תסכול. האדישות הזאת נובעת מכמה גורמים: הזנחה של תחום החינוך והידוע בנושא זה, פחד אוניברסלי שמא זאת מחלה מידבקת והעובדה שכולם עסוקים במאבקים קיומיים, או במאבקים חברתיים הקרובים יותר ללבם.

לפי מישל פוקו, חולי הנפש ירשו את מקומם של המצורעים לאחר דעיכת המגיפה: כתי המחסה שהתרוקנו ממצורעים התמלאו מחדש. השיגעון התמסד. כל מורשת הנידוי, הרתיעה והרחקת "האחר" המצורע עברה להיות נחלתנו. עורכי "פרנויה: עיונים בדיאגנוזה", ספרם של יהודה פריד ויוסף אגסי, כתבו בהקדמה: "דרוש מאמץ כדי להתייחס אל חולה הנפש כאל יצור אנושי – מאמץ אשר החל רק במאה ה-20, והוא עדיין רחוק מסיומו".

מצב עניינים מדכדך זה מעלה בי ועם. כידוע בת 10 הייתי עדה להתאבדותו של אבן, בני וירצברג, ניצול השואה, ביריית אקדח בעקבות כישלון ספרו, "מגיא ההריגה לש"צ הגיא", שיצא לאור בעיתוני אומלל מבחתי נתן. מגיל 17 ועד שמלאו לי 41 הייתי "חולה פעילה", ועברתי ארבעה אשפוזים. בהיותי בת 42 נישאתי למייסד תנועת מתמודדי הנפש בישראל, צביאל רופא, שהחיים לצדו הפכו אותי לאקטיביסטית בלתי מתפשרת. אני נחושה להוביל את ארגון "מתמודדים למען מתמודדים", ולפעול להקמת ועדת חקירה ממלכתית.

הכתבת היא מתמודדת נפש ויו"ר ארגון "מתמודדים למען מתמודדים"